

Stanisław Król, Wojciech Antkowiak, Leszek Bednorz,
Magdalena Szczepanik-Janyszek

DĘBY ROGALIŃSKIE
ICH STAN OBECNY I PERSPEKTYWY OCHRONY
The Rogalin Oaks — their present condition
and conservation problems

Abstract

The biggest locality of old oaks *Quercus robur* in Poland is situated near Poznań, in Rogalin village and its surroundings — on flooded meadows, among old river-beds of the Warta. A cataloguing carried out in 1991 resulted in counting 1435 oaks with minimum trunk circumference of 200 cm, among them 45 dead trees and 205 attacked by longicorn *Cerambyx cerdo*. In future the area of the Warta floodland with its unique oak population shall be incorporated into the Wielkopolski National Park.

KEY WORDS: W Poland; *Quercus robur*; conservation; longicorn; *Cerambyx cerdo*; nature monuments.

Dęby Rogalińskie to największe skupisko starych dębów szypułkowych w Polsce i zapewne jedno z największych w Europie. Dawna posiadłość hr. Raczyńskiego — Rogalin, od której pochodzi nazwa, leży ok. 30 km na południe od Poznania. Dęby stoją pojedynczo lub w niewielkich grupach na dolnej i górnej terasie Pradoliny Warty, częściowo na płaskowyżu, na obszarze okło 10 km kwadratowych. Mocą ustawy z 1949 i 1991 roku podlegają one ochronie jako pomniki przyrody. W publikacjach dawano im miano „perły przyrody Wielkopolski”, „żywe pomniki naszego Tysiąclecia”, „najbardziej interesujące zabytki przyrodnicze w Polsce” itp. Charakterystyczny dla Rogalina widok tworzą trzy dęby-olbrzymy noszące imiona legendarnych braci: Lęcha, Czecha, Rusa. Ich obwody wynoszą 633, 735 i 915 cm. Populacja Dębów Rogalińskich liczy obecnie 1435

drzew, w tej liczbie 44 martwe, które również są uznane za pomniki przyrody. Już od wielu lat występuje a w ostatnich dziesięciokilku lat nasila się zjawisko obumierania dębów. Wśród różnych przyczyn podkreśla się przede wszystkim starość, obniżenie się poziomu wód gruntowych oraz inwazja grzybów i owadów na drzewa już w pewnym stopniu osłabione. Jednym z najgroźniejszych owadów, którego biologia ściśle wiąże się ze starymi dębami jest kozioróg dębosz *Cerambyx credo* L., głównie jego larwa. Owad doskonały dorasta 56 mm długości (samice nieco większe), czułki zaś mogą mieć 104 mm. Larwa zaś, żerując w drewnie przez trzy lata osiąga 100 mm długości i 18 mm grubości. Kozioróg dębosz atakuje przede wszystkim nasłonecznione strony pni drzew samotnie stojących. Woli drzewa grube o głęboko spękanej korowinie.

Dęby Rogalińskie były kilkakrotnie inwentaryzowane. Przedstawiona tu praca została wykonana w 1991 roku a jej celem było:

1. Ustalenie liczby dębów w wyznaczonych klasach grubości i naniesienie ich na mapie.
2. Aktualizacja w zakresie ustalenia drzew jako pomników przyrody zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 X 1991 roku.
3. Określenie stanu zdrowotności dębów i uszkodzenia ich przez kozioroga dębosza oraz inne informacje o każdym drzewie.
4. Danie podstaw do zabiegów konserwatorskich.
5. Inwentaryzacja zabytkowych dębów jako głównego elementu tworzącego krajobraz terasy zalewowej Warty.

Wyniki pracy zawarte w tabeli syntetycznej (tab. 1) sugerują następujące stwierdzenia:

1. Dębów martwych stojących jest 44 w różnych klasach grubości z przewagą 401—500 cm obwodu.

Tab. 1. Wyniki inwentaryzacji Dębów Rogalińskich według klas grubości
Tab. 1. The results of cataloguing of the Rogalin Oaks according to the trunk thickness scale (No of trees)

Obwody (cm) Circumference (cm)	Dęby żywe Alive oaks	Dęby martwe Dead oaks	Kozioróg dębosz Longicorn		Zdrowotność korony Crown salubrity			Zdrowotność pnia Trunk salubrity					
			0	1	2	0	1	2	3	0	1	2	3
200—250	600	5	589	8	8	9	98	365	465	9	44	104	780
251—300	328	4	324	5	3								
301—359	208	6	177	23	14	6	29	57	122	6	39	35	134
						DEBY POMNIKOWE NATURE MONUMENT OAKS							
360—400	78	5	63	15	5	13	28	37	37	5	18	15	45
401—450	71	7	44	26	8	15	35	45	39	15	45	41	33
451—500	48	8	20	25	11								
501—550	27	1	8	13	7	4	13	20	9	4	22	13	7
551—600	15	3	3	9	6								
601—650	10	1	2	6	3	2	6	7	2	2	8	5	2
651—700	5	1	0	5	1								
701—750	0	3	0	3	0	3	0	0	0	3	0	0	0
901—950	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Razem Total	1391	44	1230	139	66	44	195	522	674	44	177	213	1001
Razem pomnik. Total	255	29	140	103	41	29	68	100	87	29	94	74	87

Inat. monum.

Kozioróg dębosz (liczba drzew): 0 — nie porażonych, 1 — z żerami opuszczonymi, 2 — z żerami zasiedlonymi;
Zdrowotność korony/pnia: 0 — martwa, 1 — słaba, 2 — dobra, 3 — bardzo dobra.

Longicorn (number of trees): 0 — not injured, 1 — with abandoned injuries, 2 — with longicorn larvae;

Salubrity of crown/trunk: 0 — dead, 1 — poor, 2 — good, 3 — very good.

2. Na ogólną liczbę 1435 zinwentaryzowanych drzew 205 dębów jest w różnym stopniu uszkodzonych przez kozioroga dębosza, w tym 66 drzew ma żerowiska aktywne, pozostałe opuszczone. We wszystkich klasach grubości liczba drzew z żerami opuszczonymi jest wyższa od liczby drzew zasiedlonych. Procent stopnia zasiedlenia wzrasta ze wzrostem obwodu drzew i podatnością na choroby. Owad chętniej atakuje drzewa starzejące się i osłabione innymi czynnikami zewnętrznymi. Bardzo rzadko stwierdza się obecność kozioroga wśród osobników o zdrowotności bardzo dobrej.
3. Ocena zdrowotności koron wykazała 674 drzewa w stopniu bardzo dobrym, 522 w dobrym, 195 w osłabionym a 44 martwym. Najzdrowsze w koronie okazały się drzewa najcieńsze (najmłodsze) w klasie 200—400 cm obwodu. Zaobserwowano, że obumieranie dębów rozpoczyna się zasychaniem końców gałęzi w szerokiej skali nasilenia. Stwierdzono aż 522 drzewa z takimi początkowymi objawami.
4. Lepiej przedstawia się stan zdrowotny pni. Na 1435 dębów 1001 ma pień o zdrowotności bardzo dobrej, 213 dobrej, 177 ma pień wyraźnie osłabiony, zaś 44 martwy, co równa się liczbie martwych koron. Wśród zdrowych pni zdecydowanie przeważa klasa obwodu 200—300 cm.

Czynione są obecnie starania aby obszar łągów nadwarciańskich z unikalną populacją dębów szypułkowych włączyć do Wielkopolskiego Parku Narodowego i poddać je tym samym lepszej niż dotąd ochronie.

Adres autorów:
Katedra Botaniki
Akademia Rolnicza
ul. Wojska Polskiego 71c
60-625 Poznań